

УДК: 159923.2:37.018.1-057.87

© Зозуль Т.В., 2014 р.

<http://orcid.org/0000-0003-0097-7113>

Т.В. Зозуль
Національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка, м. Полтава

ВПЛИВ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ШЛЮБНІ СТОСУНКИ У РІЗНОВІКОВИХ ПАРАХ

В статті розглянуто особливості стосунків у подружніх парах з великою різницею у віці і впливи вікових особливостей на формування та перебіг цих стосунків. Так, чинниками впливу виступають неузгодженість направленості та перебігу криз розвитку, спрямованості провідних діяльностей та орієнтації особистостей на різних етапах онтогенезу особистості. Стосунки партнерів у сім'ї значною мірою залежать від їх вікових особливостей, суттєва різниця у співвідношенні яких може як оптимізувати взаємодію, сприяти появі довіри та взаємного розуміння, так і дезорганізувати систему сімейних відносин, спричиняти конфлікти на основі невідповідності життєвих установок та специфіки криз особистісного розвитку.

Ключові слова: сім'я, різновіковий шлюб, вікові особливості особистості.

Т.В. Зозуль

ВЛИЯНИЕ ВОЗРАСТНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ НА СУПРУЖЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В РАЗНОВОЗРАСТНЫХ ПАРАХ

В статье рассмотрены особенности отношений супружеских пар с большой разницей в возрасте и влияния возрастных особенностей на формирование и течение этих отношений. Так, факторами влияния выступают несогласованность направленности и течения кризисов развития, направленности ведущих деятельностей и ориентации личности на разных этапах онтогенеза личности. Отношения партнеров в семье в значительной мере зависят от их возрастных особенностей, существенная разница в соотношении которых может как оптимизировать взаимодействие, способствовать появлению доверия и взаимопонимания, так и дезорганизовать систему семейных отношений, вызвать конфликты на основе несоответствия жизненных установок и специфики кризисов личностного развития.

Ключевые слова: семья, разновозрастной брак, возрастные особенности личности.

T.V. Zozul

EFFECT OF THE AGE PECULIARITIES ON THE MARITAL RELATIONSHIPS OF DIFFERENT AGE COUPLES

The features of relationships in couples with big age difference and age-effects on the formation and progress of the relationship are discussed in article. Thus, the impact factors are the lack of coordination and direction of the flow of management, direction and leadership activities targeting individuals at different stages of ontogeny personality. Partners in family relations largely depend on their age characteristics, a significant

difference in the relationships which can either optimize interaction, contribute to the emergence of trust and mutual understanding, or throw out the system of family relationships cause conflicts on the basis of non-compliance with the specific attitudes and personal development management.

Key words: family, multi-age marriage, age characteristics of the personality.

Актуальність. Протягом тривалого часу ми постійно працюємо як із індивідуальними клієнтами, так і з сім'ями. Аналізуючи наш досвід консультування сімей ми помічаємо певні закономірності, як у проблемах, з якими сім'ї звертаються до психолога, так і у періодах розвитку цих сімей, в яких частіше виникають проблеми. Сім'я як суспільне явище переживає певну кризу свого розвитку. Також, за даними сучасних досліджень (К.Маданес, К. Седих, А. С. Співаковська) відомо, що найбільше загострення проблем або їх виникнення відбувається тоді, коли в сім'ї одночасно відбувається декілька криз [4, 5].

Виклад основного матеріалу. Нами було проведено дослідження взаємодії у 32 сімейних парах з великою різницею у віці. В усіх досліджених парах чоловіки старші за своїх партнерок на 15-20 років. Частина пар – 16 (50%) перебуває в цивільному шлюбі, частина – 16 (50%) в офіційному шлюбі.

Частина жінок (42%) досліджуваної вибірки знаходиться в юнацькому віці (до 25 років). Як відомо, соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці визначається як поріг дорослого життя. Вона характеризується тим, що основними завданнями є вибір професії, життєвого шляху, соціальне та особистісне самовизначення.

Для реалізації цих завдань необхідна сформована психологічна готовність до дорослого життя, тобто повинні бути розвинені особистісні якості, властивості, здібності, потреби, які б дозволили молодим жінкам реалізувати себе у праці, громадському житті, сім'ї.

За умови, що критерії психологічної готовності до дорослого життя дотримані, а також реалізовані спадкові переваги, здійснене ефективне і адекватне виховання, то з'являється центральне новоутворення юнацтва – самовизначення (професійне і особистісне). У західній психології його називають ідентичністю – усвідомленою індивідом соціальною тотожністю, що дозволяє особистості усвідомити своє місце в суспільстві, зайняти внутрішню позицію дорослої людини, зрозуміти себе і свої можливості [3].

Кожна дівчина цього віку переживає кризу ідентичності. Причина даної кризи полягає в тому, що формування ідентичності є досить тривалим і складним процесом і залежить від прийняття індивідом своїх рішень, взяття на себе відповідальності за свої рішення, за вибір цінностей.

Відомо, що якщо ідентичність не сформується, то людина «не знаходить себе», свого місця в суспільстві, в праці [6].

Особливості подолання кризи ідентичності у юнацькому віці відображаються на їх орієнтації на ті чи інші стосунки у сім'ї. Особливо це стосується проблемних шляхів вирішення юнацької кризи, коли особистість знаходиться у стані дифузності, невизначеності, не обрала професію і не визначилась у житті.

У разі створення сім'ї, як свідчить проведене емпіричне дослідження, такі молоді жінки мінливі у поведінці, не схильні приймати на себе відповідальність, внаслідок чого можуть конфліктувати. Натомість, молоді жінки, які успішно подолали кризу ідентичності у стосунках із партнером як правило послідовні, відповідальні, орієнтовані на особистісне сприйняття та гуманістичне ставлення.

Життя особистості даного віку також супроводжується кризами. Розрізняють нормативні кризи – які пов'язані із завершенням певного етапу психічного розвитку і переходом до нового вікового періоду; та ненормативні – які виникають в складних умовах життя і вимагають від людини дій, які перевершують її можливості, а в деяких випадках змінюють долю; біографічні – кризи, які характеризуються переживаннями та протиріччями у внутрішньому світі людини і виражають її суб'єктивне ставлення до подій в її житті або ж до життя в цілому; «життєві кризи» – перехідні періоди життя, коли відбувається ламання і активна зміна життєвих ролей особистості, що супроводжується неможливістю (або труднощами) засвоїти нову життєву роль, або ускладненням з можливістю позбутися старої життєвої ролі [1].

Основна спрямованість особистості раннього дорослого віку спрямована на включення до всіх сфер людської діяльності – демографічної, культурної, політичної, професійної; стабілізацію якостей особистості; встановлення інтимності, близьких стосунків з іншою особистістю; перший пік творчих здібностей; соціальну та професійну адаптацію; побудову власного способу життя, статусу, вироблення позиції в умовах засвоєння професійних ролей.

Наприкінці юності, на початку молодості, виникає перша нормативна криза віку дорослості. Вона полягає у тому, що молода людина обирає між «Я-реальним» і «Я-ідеальним» на користь першого. Фантазії, мрії юності відходять на другий план і поступаються місцем активній діяльності молодій людині, яка прагне, щоб у її житті все було унікальним, неповторним і найкращим.

Частина досліджуваних жінок (58%) та всі досліджені нами чоловіки знаходяться у віці середньої дорослості. Але жінки на початку цього періоду, а чоловіки – в кінці.

Як відомо, протягом середньої дорослості особистість спрямована на вирішення питань сутності життя, співвідношення мрій минулого та реальних досягнень сьогодення. Тобто, чоловіки усвідомлюють, що половина життя прожита, і необхідна переоцінка цілей і домагань; розвивається генеративність як здатність озирнутися навколо, зацікавитися іншими людьми; чоловіки переживають кризу середини життя.

Частина досліджуваних нами жінок 30-33 років (23%) переживають кризу. Її причиною вважають те, що в цей період людина вже має певний життєвий досвід, який допомагає їй зрозуміти, що життя не можна прожити по максимуму, адже кожна людина має певні можливості й існує безліч перешкод та обмежень у досягненні мети.

Частина досліджуваних чоловіків (55%) переживають так звану, третю нормативну кризу дорослості, інакше її називають кризою середнього віку, яка відбувається у 37-45 років. Вони намагаються остаточно переосмислити життєві плани, співставляють їх із реальністю і корегують особистісні риси. Іноді це призводить до усвідомлення того, що життя минуло безглуздо і час втрачено, внаслідок чого в настрої людини починають домінувати депресивні стани, знижується життєва активність [1; 6]. Саме в цей період більшість із досліджуваних нами чоловіків прийняли рішення про створення нової сім'ї або почали нові довготривалі стосунки.

Психологічні особливості особистості дорослого віку визначають специфіку її стосунків із шлюбним партнером. Зокрема, встановлення інтимних та психологічно близьких стосунків із ним, що виражається в подальшому у створенні сім'ї, є одним із найбільш вагомих завдань цього періоду онтогенезу.

Так, орієнтованість особистості на встановлення близьких стосунків з партнером визначає їх спрямованість на прийняття особистості свого партнера, прояв поведінки із вираженим зацікавленням особистісними переживаннями партнера та намаганнями виразити власні почуття, переважання стратегій ефективного спілкування з партнером. Такі особистості зацікавлені у влаштуванні власного життя, вагомою частиною якого є створення сім'ї.

Стосунки із партнером у середній дорослості можуть мати різні стратегії розвитку, що залежить від особливостей подолання кризи даного віку. У випадку, якщо особистість ефективно вирішила дану кризу, її уявлення про життя і діяльність відповідають реальності або вона позитивно ставиться до невідповідності, її ставлення до партнера, імовірно, характеризується ознаками гармонійності та орієнтованості на примноження власних досягнень і прояви уважності до результативності життя партнера, надання йому допомоги.

У тих досліджуваних чоловіків (37%), які розцінюють своє життя як таке, що суттєво відрізняється від передбачуваного, вони віднаходять у своїх сімейних стосунках відряду, центруються на них, центруються на своїй партнерці, сприймаючи інтимні стосунки як найважливішу цінність, а родину як найвагоміше життєве досягнення.

Також впливає на формування і перебіг стосунків в цих парах різниця у ставленні до життя обох партнерів. Визначено, що орієнтованість на переоцінку власного життя старшого партнера, його центрованість на недодягнутих цілях поєднується із позитивним налаштуванням на життєздійснення юнацького віку. Це породжує в деяких парах (34%) недостатнє прийняття старшим партнером молодшого, оцінка дружини як молодії романтичної мрійниці, а в деяких парах (41%) нерозуміння сутності переживань чоловіка (старшого партнера) його дружиною, що пояснюється кризою невідповідності очікувань і реальності, характерної для віку ранньої дорослості.

Також, у 42% пар, в які включені особистості молодого та середнього дорослого віку стосунки є позитивними та довірливими, що пояснюється концепцією доповнення протилежностей. Так, в цих парах, молодший партнер – дружина, доповнює старшого активністю, відчуттям позитивних емоцій, орієнтованістю на майбутнє та заповзятістю, що сприяє покращенню психологічного благополуччя стосунків у парі. Натомість, старший партнер – чоловік, виступає для своєї дружини взірцем ставлення до життя, допомагає порадами та забезпечує почуття захищеності.

Висновки.

1. На стосунки у подружній парі людей із суттєвою різницею у віці впливають типологічні вікові особливості обох партнерів. Так, причинами непорозуміння в парі може стати неузгодженість направленості та перебігу криз особистісного розвитку, різна спрямованість їх провідних діяльностей та орієнтації на різних етапах онтогенезу особистості.

2. Стосунки партнерів у сім'ї значною мірою залежать від їх вікових особливостей, суттєва різниця у співвідношенні яких може як оптимізувати взаємодію, сприяти появі довіри та взаємного розуміння, так і дезорганізувати систему сімейних відносин, спричинити конфлікти на основі невідповідності життєвих установок та специфіки криз особистісного розвитку.

Література

1. Вікова та педагогічна психологія: [Навчальний посібник] / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднічук та ін. [2-ге вид.]. — К.: Каравела, 2009. — 400 с.

2. Говорун Т. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: [навчальний посібник] / Т. Говорун, О. Кікінежді. — Тернопіль: Богдан, 1999. — 384 с.
3. Головнева И. В. Изменение традиционных внутрисемейных ролей: новые модели поведения и конфликты / И. В. Головнева // Практична психологія та соціальна робота. — 2006. — №4. — С. 12-16.
4. Маданес К. „Деньги и средний возраст” / К. Маданес. — М.: Независимая фирма “Класс”. 1998. — 219 с.
5. Седих К. В. Психологія сім’ї. Навчальний посібник / К. В. Седих. — Полтава, 2013. — 197 с.
6. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. — М.: Прогресс, 1996. — 327 с.